

II RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 76 (15).** 1924. a.

II Riigikogu koosolek 26. märtsil 1924 a.
kell 8.45 min. õhtul.

Kokku on tulnud 78 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: kohtuminister **R. Gabrel**, välisminister **Fr. Akel**, teedeministri abi **K. Kark**.

P ä e w a k o r d:

1. Uue Wabariigi Walitsuse ametissekutsumine.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 8.50 min. õhtul.

1. Päewakorra Juhataja Riigiwastuwõtmine. koguesimees **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorras on uue Wabariigi Walitsuse ametissekutsumine. Ettepanekuid päewakorra kohta ei tehta. Loen päewakorra wastuwõetuks.

2. Uue Wabariigi Walitsuse ametissekutsumine. Mul on Riigikogule järgmist ette kanda: Riigikogu poolt tehti minule 10. märtsil ülesandeks esineda ettepanekuga uue Wabariigi Walitsuse ametissekutsumise asjus. Selle peale olen mina aja wiitmata sammusid astunud, et leida Riigiwanema kandidaati, kes wõtaks oma peale uue walitsuse kujundamise. Selle järele, kui esimesel kandidaadil mitte korda ei läinud Wabariigi Walitsust täies koosseisus kokku saada, olen mina 15. märtsil k. a. sennisele välisministrile härra dr. Friedrich Akel'ile ettepaneku teinud walitsuse kujundamist oma peale wõtta. Selle järele andis härra välisminister dr. Akel teisipäewal nädala eest teada, et tema walmis on seda ettepanekut oma peale wõtma. Täna on minule Riigiwanema kandidaadilt härra dr. Fr. Akel'ilt teadaanne tulnud, et temal korda on läinud Wabariigi Walitsust kokku seada, mispärast mina Riigikogule esinen ettepanekuga uut Wabariigi Walitsust ametisse kutsuda järgmises koosseisus:

Friedrich Akel — Riigiwanem.
Otto Strandman — välisminister.
Theodor Rõuk — siseminister.
Oskar Amberg — sõjaminister.
Hugo Rahamägi — haridusminister.
Christjan Kaarna — töö-hoolekandeminister.

August Kerem — põllutööminister.
Rudolf Gabrel — kohtuminister.
Karl Kark — teedeminister.
Rahaministri ja kaubandus-tööstusministri kohad jääksid ajutiselt wabaks. Ettepaneku tegemiseks on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Teen ettepaneku awada läbirääkimised, enne seda aga määrata 20. minutiline waheaeg.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Soots'i poolt on ettepanek tehtud määrata 20. minutiline waheaeg ja siis awada läbirääkimised. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastuwõetud.

Kuulutan waheaja.

Waheaeg algab kell 9.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 9.25 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Tupits'il.

A. Tupits (põl.): Hääletamise motiivide kohta on mul au põllumeeste rühma nimel järgmist teatada:

Riigikogu põllumeeste rühm oli sunnitud kolm nädalat tagasi soowitama oma rühma liigetele Wabariigi Walitsusest lahkuda, ühtlasi ka Riigikogus seletama, et rühm peab, olewa walitsemise ja Riigikogu töö koalitsiooni lõpetatuks tunnistama põhjustel, et 1) teiste lepingosaliste poolt koalitsiooni töökaawa oli murtud ja 2) ilma ette teatamata ja põhjendamata kahtlustuse tagajärjel wõeti koalitsiooni rühmade lähedasel kaastöötamisel ja

isegi toetusel Riigiwanema asetäitja rahaminister Westel'i ja endise kaubandus-tööstusministri kohustetäitja Ipsberg'i kohta niisugune ülemineku-wormel wastu, mis wastawate riigitegelaste peale hoolimatult warju heitis, ilma et nende wastu süüdistuse põhjendamiseks oleks kaaluwat materjaali esitatud.

Juhataja J. Tõnisson: Ma palun Riigikogu otsuste kohta enesele mitte niisugust hindamist lubada.

A. Tupits (põl.): Ma lähen juba edasi. Kui peale selle Riigikogu esimehelt uuesti rühmaliikmele Päts'ile usaldaw ettepanek tehti walitsuse kokkuseadmist oma peale wõtta, soowitas põllumeeste rühm Päts'ile selle austawa ülesande täitmisele asuda, kui teistelt koalitsiooni rühmadelt eeltingimistena kindlustused saadud, et nemad walitsemise, kui ka Riigikogu ühiseks tööks loodud koalitsiooni korralikult ja tõsiselt lubawad pidada. Teiste rühmade poolt antud wastustest, peale kristliku rahwaerakonna oma, pidi aga põllumeeste rühm järeldama, et need rühmad põllumeestega ühiselt walitsemise, kui ka Riigikogu töö koalitsiooni kujundamisest loobuwad, mispärast K. Päts Riigikogu esimehe austawat ettepanekut wastu ei saanud wõtta. (L. Johanson, sd.: Kus Teie seda teate?)

Nüüd, uue walitsuse ametissekutsumisel, millest põllumehed mitte osa ei wõta, peab rühm awalikult seletama, et juba algades II. Riigikogu algpäewilt, tundus niihästi Riigikogu töös, kui ka walitsuse toetamise Riigikogu teiste koalitsiooni rühmade poolt warjamata wastolu ja waenuline olek põllumeeste rühmale ja tema poliitilistele püüetele. Niisuguses seisukorras on arusaadaw, et põllumeeste rühm, kui tema oma walijate huwidega ja oma poliitilise programmi seisukohalt Eesti riigi ja rahwa nõuetega wastollu ei taha sattuda, ta tegewusse astuwa walitsuse poolt hääletada ei saa, kes enesele sihiks on wõtnud tugeneda Riigikogu pahempoolsele enamusele.

Selle walitsuse poolt on põllumeeste rühmal seda raskem hääletada, et puudub teadmine selle walitsuse lähema töökawa kohta, mis põllumeeste rühmale seisukoha wõtmiseks esitamata jäetud, ja et esitatud walitsuse koosseisus puuduwad majandusministrid raha- ja kaubandus-

tööstusministrite kohtadel, kellest arusaadawalt olenema peaks majanduspoliitika juhtimine, mida põllumeeste rühm praegusel silmapilgul riigielus eriti tähtsaks peab.

Juhataja J. Tõnisson: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Rei'l.

A. Rei (sd.): Uue ametissekutsumata walitsuse deklaratsioon on Riigikogule ja eriti meie rühmale teadmata. Kui Riigikogu eesesiswal hääletamisel uue walitsuse ametisse kutsub, siis järgneb teatawasti uue walitsuse deklaratsioon, ja sellest deklaratsioonist näeme meie, missugune ilme on uuel walitsusel ja missugune on tema tegewuskawa. Siis saame meie awaldada oma põhimõtteliku seisukoha uue walitsuse wastu. Praegu wõin ma ainult lühidalt tähendada meie seisukoha uue walitsuse ametissekutsumisel, see tähendab — eesesiswal hääletamisel, ja neid põhjusi, mispärast meie niisuguse seisukoha oleme wõtnud.

Uue walitsuse poolt hääletamiseks ei leia kaks sotsialistlikku rühma, kelle nimel ma kõnelen, põhjust sellepärast, et walitsus on kokku seatud keskerakondadest ilma sotsialistlikkude rühmade osawõtmiseta, see tähendab, ilma et neid oleks sellest walitsusest osawõtmisele kutsutud, ehk küll sotsialistlikud rühmad omaltpoolt täiesti läbiwiidawad tingimised üles seadsid. Kuna sellest hoolimata sotsialistlikka rühme ei ole walitsusest osa wõtma kutsutud, ja meil teadmata on walitsuse lähem tegewuskawa, ei leia meie mitte põhjust selle walitsuse poolt hääletada, ja temale sellega juba ette usaldust awaldada. Teiseltpoolt aga leiame meie, et walitsus, kes senni mitne aasta jooksul, I. Riigikogu algusest saadik, maa eesotsas on püsinud, see on — walitsus, mille eesotsas on juhtiwat osa mänginud Riigikogu parem tiiw, põllumeeste rühm, et see walitsus on üsna laialist rahulolematust esile kutsunud mitte ükski proletaarlistes kihtides, waid ka keskrühmade seljataga seiswates rahwakihtides ja isegi teatawas osas põllumeestest. Meie sotsialistlikud rühmad ei taha omaltpoolt mitte takistada võimalust keskerakondadele maa etteotsa astumast, ja tahame loota, et rida kõigile wäga hästi tuntud kurwastawaid wäärnähtusi, mis on kompromiteerinud sennise walitsuse tegewust, uue walitsuse tegewuses mitte ei kordu. Sellepärast, mitte tahtes takistada kesk-

erakondade walitsusel maa etteotsa asumist, jääme meie erapooletuks, ilma et meie sellega uuele walitsusele juba ette usaldust wõi umbusaldust awaldaksime.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Schilling'il.

C. Schilling (sks.): Obgleich die Deutsch-Baltische Fraktion der Person des neuen Herrn Ministerpräsidenten nur mit wollem Vertrauen entgegenreten kann, sieht sie sich beim Fehlen eines Programmes, das die wirtschaftlichen und politischen Richtlinien der neuen Regierung dartäte, eben nicht in der Lage das neue Ministerium und die Regierung weder positiv noch negativ zu bewerten und wird sich daher der Stimme enthalten.

Juhataja J. Tõnisson: Hääletamise motiivide kohta on sõna härra rkl. Penno'l.

R. Penno (as.): Asunikkude, riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate rühm asudes seisukohal, et praegune moment meie riigis, mil arutusel riigi eelarwe, mil riigi majanduslik seisukord teatud raskusi omab, erilisel wajab walitsust, esitas, Riigiwanema kandidaadile oma minimaal nõuded, mille alusel ta nõus oleks Wabariigi Walitsust toetama.

Kuna Riigiwanema kandidaat need nõuded wastuwõetawaks on lugenud,

hääletab asunikkude, riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate rühm Wabariigi Walitsuse ametissekutsumise poolt.

Juhataja J. Tõnisson: Wabariigi Walitsuse ametissekutsumine sünnib kodukorra § 104 põhjal lahtisel hääletamisel liht hääleteenamusega. Panen hääletamisele Wabariigi Walitsust esitatud koosseisus ametisse kutsuda. (Hääletatakse.) Walitsuse ametissekutsumise poolt on antud 38 häält, wastuhääli ei ole — sellega on Wabariigi Walitsus esitatud kujul ametisse kutsutud.

Riigiwanem Fr. Akel: Wäga luugupeetud härrad rahwasaadikud. Riigikogu poolt ametissekutsutud Wabariigi Walitsuse nimel on minul au siin kohal kinnitada, et meie walitsemise wõimu teostamise raske kohustuse oma peale wõtame, teadlikud olles selles, et meie ainult siis suudame edukalt tegutseda, kui meid on kandmas Riigikogu ja rahwa usaldus. Seda usaldust wõita ja alal hoida saab Wabariigi Walitsuse tõsine püüd olema. Oma ligema töökawa ja tegewuse sihid esitab Wabariigi Walitsus Riigikogule oma deklaratsioonis ühel Riigikogu lähemal üldkoosolekul.

Juhataja J. Tõnisson: Päewakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Sekretäär **T. Kalbus.**

